SUPERLATIVUL ADJECTIVELOR ÎN VOLUMUL *LOCURILE NOASTRE SFINTE*, DE TRAIAN DORZ

Florina-Maria BĂCILĂ
Universitatea de Vest din Timişoara

ABSTRACT. The purpose of the current article is to analyze some aspects regarding the superlative of Adjectives in the poems from the volume *Locurile noastre sfinte*, by Traian Dorz – a book which comprises not only religious, historical or patriotic poems, but also essays dedicated to the national-Christian values of the Romanian spirituality. We had in view some expressive means of rendering the Absolute Superlative (for example, the use of Adverbs formed, by conversion, from Adjectives or from the negative form of Verbs in the Supine Mood, the use of the prefix *prea-* or of Noun syntagms with the inherent idea of maximum intensity etc.), highlighting their role in setting the lyric frame of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately not so well known, who wrote thousands of poems of mystic insight and numerous volumes of memoirs and religious meditation.

***Cuvinte-cheie**: comparaţie*, *intensitate*, *superlativ*, *adjectiv*, *adverb*, *prefix*, *gramatică*, *stilistică*, *poezie mistico-religioasă*.

1. Volumul intitulat *Locurile noastre sfinte* se înscrie, cronologic, în rândul lucrărilor pe care Traian Dorz[1] le-a elaborat spre sfârşitul vieţii[2]. După ce, în diverse ocazii, vizitase împreună

[1] TRAIAN DORZ s-a născut la 25 decembrie 1914, în satul Râturi (azi, Livada Beiuşului), judeţul Bihor. La vârsta de 16 ani, aderă la „Oastea Domnului", mişcare religioasă iniţiată de preotul Iosif Trifa la Sibiu în 1923, având drept scop renaşterea spirituală „a Bisericii noastre [Ortodoxe – n.n. F.-M.B.] şi saltul calitativ moral, cultural şi social, în Hristos, al poporului nostru" (Traian Dorz, *Hristos, mărturia mea*, Simeria, Editura „Traian Dorz", 1993, p. 242). De prin 1933 începe să scrie poezii de factură mistică, pe care le trimite spre publicare la Centrul „Oastei Domnului" din Sibiu. Începând din 1934, Dorz devine colaborator apropiat al preotului Trifa, iar un an mai târziu îi apare primul volum de versuri, intitulat *La Golgota*. Continuă să scrie şi să publice în libertate până la sfârşitul lui 1947, când este arestat de Securitate. Cu foarte puţine întreruperi, a petrecut 17 ani în închisorile comuniste, acuzat fiind pentru apartenenţa sa la mişcarea „Oastea Domnului" (organizaţie ce fusese scoasă în afara legii), pentru activitatea intensă şi bogată în cadrul acesteia, pentru implicarea în coordonarea ei la nivel naţional, pentru scrierea, posesia şi răspândirea de materiale religioase neautorizate. În ciuda condiţiilor de detenţie, a repetatelor arestări, anchete, percheziţii, ameninţări, amenzi etc., Traian Dorz creează sute şi mii de poezii, deschizând lunga serie a *Cântărilor Nemuritoare*; cele mai multe au fost puse pe note şi constituie un veritabil tezaur muzical al asociaţiei „Oastea Domnului", însă ele au ajuns să fie cunoscute şi de către membrii altor confesiuni creştine. În perioada regimului comunist, volumele sale au putut circula numai sub formă dactilografiată sau copiate de mână, iar o parte dintre poezii au văzut lumina tiparului în străinătate, prin bunăvoinţa unor creştini care au apreciat talentul creator, spiritul profund religios şi vocaţia de „misionar laic" a acestui poet român. Traian Dorz a trecut la cele veşnice la 20 iunie 1989, în localitatea natală. După 1990, multe dintre scrierile sale (poezii, memorii sau meditaţii) au fost publicate în ţară, la edituri precum „Oastea Domnului" din Sibiu sau „Traian Dorz" din Simeria.

[2] Nu putem preciza cu exactitate anul în care Traian Dorz a finalizat elaborarea acestei cărţi din următoarele considerente: în antologia intitulată *Din cele mai frumoase poezii*, cuprinzând câteva dintre cele mai valoroase creaţii lirice ale autorului, alcătuită, în clandestinitate, de tinerii săi colaboratori, atunci când el împlinea 70 de ani, şi (re)publicată la Editura „Traian Dorz", Simeria, 2004, la începutul secţiunii care include poemele selectate din *Locurile noastre sfinte* (vezi p. 249), ni se indică drept an al „apariţiei" 1987, iar în volumul *Traian Dorz, la capăt*

BDD-A6471 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

cu câțiva dintre apropiații săi o serie de monumente şi locuri importante din țară, autorul – profund marcat de admirabilele (re)întâlniri cu semnificațiile arhetipale ale modelelor primordiale[1] – avea să-şi contureze ideea unei scrieri oarecum laice, care să reflecte, într-o manieră inedită, aceste peripluri ce i-au lăsat o adâncă impresie[2].

Aşa cum reiese chiar din subtitlu (*Sfinte momente printre monumente, poezii şi ilustrații, eseuri şi meditații*), cartea cuprinde nu numai poeme religioase, ci şi poezii de factură istorică, patriotică ori reflecții despre valorile național-creştine ale neamului nostru: „Mai înainte de a fi monumentele a fost Istoria. Şi mai înainte de Istorie au fost eroii care au făcut-o. Eroii au creat evenimentele, iar acestea le-au creat monumentele [...]. Creatorii Istoriei au tăcut, dar creațiile lor nu”[3].

Într-o atare carte-album („jurnal de călătorie şi de bucurie”[4], în care se îmbină, în chip fericit şi original, poezia şi proza de factură meditativă), „locurile, evenimentele şi personalitățile istoriei noastre nu sunt privite doar sub aspectul lor real. Poetul scoate în evidență planul spiritual al acestora, făcându-ne să vedem partea lor nevăzută cu ochiul omenesc, dar devenind palpabilă prin ochiul credinței”[5]. Într-adevăr, volumul are un pronunțat caracter educativ, pedagogic, vizând, în mod deliberat, generațiile de toate vârstele – de ieri, de azi şi de mâine: „Veniți să dăm un sfânt / sărut / acestor semne sfinte, / să nu lăsăm acest Trecut / pe veci / să se-nmorminte!”[6]. Astfel, personalități reprezentative pentru spiritul românesc (voievozi, conducători, eroi, artişti reali sau legendari: Mihai Viteazul, Horea, Cloşca şi Crişan, Avram Iancu, Tudor Vladimirescu, Constantin Brâncuşi, Meşterul Manole şi Ana), puncte cu rezonanță istorică sau culturală (Alba Iulia, Țebea, Câmpia de la Blaj, Curtea de Argeş, Cetatea Sucevei, Mausoleul de la Mărăşeşti, ansamblul sculptural de la Târgu-Jiu: Masa Tăcerii, Poarta Sărutului, Coloana Infinitului), repere geografice (Mureşul, Oltul, Carpații, Retezatul, Ceahlăul, Caraimanul), biserici şi mănăstiri (Cozia, Tismana, Putna, Voroneț), sărbătorile românilor, alături de orice „izvor, / şi piatră, / şi cărare”[7] din inconfundabila „Acasă”[8] – toate acestea, transpuse în plan spiritual, „devin sau

---

de călătorie, [Editura „Traian Dorz”], [Simeria], [f.a.], p. 24, Ioan Beg menționează faptul că poetul încă lucra la această carte pe la mijlocul lunii noiembrie 1988. După prăbuşirea regimului comunist, ea a putut vedea lumina tiparului la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului”, mai întâi în 1995, apoi, la aceeaşi editură, în 2010; la această a doua ediție vom face trimiteri în demersul de față, cu precizarea că toate sublinierile din versurile citate ne aparțin.

[1] Vezi, în acest sens, Ana Asandei Căsuță, *Percepția semnificațiilor*, în „Oastea Domnului”, XIX (2010), nr. 9, p. 10-11 *passim*.

[2] Pentru această discuție, vezi Ioan Beg, *op. cit.*, p. 96-98.

[3] Traian Dorz, *Locurile noastre sfinte*, ediția a II-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010, p. 9.

[4] Ana Asandei Căsuță, *op. cit.*, p. 10.

[5] Gheorghe Precupescu, *Câteva repere biobibliografice*, în Traian Dorz, *Din pragul veşniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1999, p. 373.

[6] Traian Dorz, *Nemuritoarele comori*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 84.

[7] *Ibidem*, p. 83; vezi şi idem, *Aceste veşnice comori*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 34.

[8] *Acasa mea*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 90-91.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

personaje, sau locuri emblematice ale spațiului nostru mioritic”[1]. Dar abordarea tematicii sau a structurii unei asemenea opere literare nu poate fi întreprinsă cu deplin succes fără a lua în considerare şi cercetarea elementelor lingvistice prin intermediul cărora se configurează coordonatele esențiale ale universului liric dorzian, impregnat de un puternic filon mistico-religios. De aceea, în cele ce urmează, ne vom opri asupra unui fapt semnalat de majoritatea celor care se ocupă de studierea limbii artistice a unui scriitor: *valențele stilistice ale gradelor de comparație*. Pornim de la premisa că procedeele expresive de redare a intensității dețin o importanță majoră în textul beletristic, constituind unul dintre mijloacele frecvent întrebuințate pentru a da culoare şi relief stilului, îndeosebi atunci când construcțiile respective constituie o deviere de la normă. În limbajul poetic mai ales, superlativul, de pildă, creează efecte unice din punctul de vedere al conținutului şi al expresiei estetice, reflectând, nu o dată, originalitatea creatorului de versuri, forța lui de imaginație şi de prelucrare artistică a limbii.

2. Specifică adjectivului şi adverbului, *categoria gramaticală a comparației* a prilejuit discuții multiple în literatura de specialitate, fiind definită şi prezentată din varii unghiuri de vedere în lucrările de gramatică sau în studiile care i-au fost consacrate în lingvistica românească ori în cea străină. Controversele[2] privesc, în esență, terminologia folosită de cercetători, în directă legătură cu statutul acestei categorii gramaticale (*comparație* vs. *intensitate*[3]) şi cu sistemul ei de valori, inventarul faptelor de limbă subsumate comparației, clasificarea şi interpretarea lor – opinii divergente determinate, în general, de concepția diferită a autorilor şi de metodele utilizate în analiză.

---

[1] Gheorghe Precupescu, *op. cit.*, p. 373. De altfel, lor li se şi dedică această „comoară de laude la adresa bisericilor strămoşeşti şi a altor monumente şi datini ale poporului nostru, plin de cea mai caldă iubire şi în duhul cel adânc al credinței noastre creştinești” (Dumitru Stăniloae, în Traian Dorz, *Locurile noastre sfinte*, p. 5): „Închin, cu cea mai adâncă iubire şi recunoştință, ofranda acestor gânduri şi lacrimi ale întregii mele ființe Iubirii şi Jertfei pentru Credință şi Neam a tuturor eroilor, profeților şi martirilor acestor două valori eterne din Neamul nostru, începând de la Cel Dintâi şi până la Cel Din Urmă, Care le-a dat şi le-a primit în Numele Lui unic...” (Traian Dorz, *Locurile noastre sfinte*, p. 7).

[2] Aceste controverse sunt semnalate în numeroase lucrări de specialitate, dintre care menționăm doar câteva: Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Numele şi pronumele. Adverbul*, Iaşi, Editura Junimea, 1987, p. 111; idem, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997, p. 527-528; Luminița Hoarță Cărăuşu, *Probleme de morfologie a limbii române*, Iaşi, Editura Cermi, 2001, p. 50-52; Niculina Iacob, *Morfologia limbii române*. Partea I, Suceava, Editura Universității „Ştefan cel Mare”, 2002, p. 122-124; Marina Rădulescu, *Despre categoria comparației în limba română*, în „Limba română”, XXXVI (1987), nr. 1, p. 14-28; Gh. D. Trandafir, *Aspecte controversate ale categoriei comparației în româna contemporană*, în „Limba română”, XXVI (1977), nr. 1, p. 23-32, studiu reluat în idem, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982, p. 13-26; idem, *Observații asupra unor puncte de vedere noi despre categoria comparației*, în „Limba română”, XXXVII (1988), nr. 2, p. 171-181 etc.; cf. şi Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1985, p. 134-145.

[3] Această denumire este considerată ca fiind justă în lucrări precum: * * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, p. 154 ş.u.; Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010, p. 215 ş.u.; Barbu B. Berceanu, *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1971, p. 224 ş.u.; Georgeta Ciompec, *op. cit.*, p. 143; Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p. 341-343 şi p. 403-408 *passim* etc.; cf. şi Marcela Manoliu, *Asupra categoriei comparației din limba română*, în „Studii şi cercetări lingvistice”, XIII (1962), nr. 2, p. 201-214.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

În gramatica tradiţională, se vorbeşte despre trei grade de comparaţie: *pozitivul*, *comparativul*, *superlativul* (ultimele două – cu anumite subcategorii), afirmându-se, totodată, că *superlativul absolut* reprezintă gradul intensităţii maxime / extreme a unei însuşiri, „privită exclusiv în sine”[1], „fără o evaluare prin raportare la alte repere”[2], aşadar, fără a presupune o referire comparativă explicită (directă) la alte obiecte ori la acelaşi obiect în situaţii diferite[3].

Exprimarea intensităţii maxime, ca act tipic al aprecierii subiective, al implicării afective, dispune în toate limbile de mărci numeroase şi variate, care prezintă o serie de aspecte gramaticale şi stilistice specifice. În română, ideea de superlativ poate fi redată (sau numai sugerată) prin mijloace analitice ori printr-o gamă largă de procedee – mai mult sau mai puţin gramaticalizate – de natură morfosintactică, fonetică (prozodică), lexicală (cuvinte / construcţii echivalente semantic cu superlativul şi însoţite de nota expresivităţii)[4]. Evident, limba tinde spre

[1] Cristina Călăraşu, în idem et alii, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, ediţia a II-a, Editura Nemira, [Bucureşti], 2005, p. 520, s.v. *superlativ*; vezi aceeaşi idee şi la alţi autori: de pildă, în lucrarea *Limba română contemporană*, [ediţia a II-a], Bucureşti, Editura Ministerului Învăţământului, 1956, p. 351, Iorgu Iordan specifică faptul că superlativul absolut arată că „obiectul în discuţie posedă însuşirea într-un grad superior nu în comparaţie cu alte obiecte care au aceeaşi însuşire, ci în comparaţie cu însuşirea respectivă considerată sub aspectul ei normal, aşa cum există ea de obicei, la obiectele care o posedă”; în volumul *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, p. 19, Gh. D. Trandafir precizează că, sub raport gramatical, intensitatea unei calităţi se poate exprima şi în mod absolut, „adică evaluată în ea însăşi”; Georgeta Ciompec, *op. cit.*, p. 136, menţionează că superlativul absolut exprimă „intensitatea maximă a însuşirii, privită în raport cu ea însăşi, în sine” (vezi şi *ibidem*, p. 144).

[2] * * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 161 (cf. şi idem, *ibidem*, p. 155 şi p. 159); pentru această problemă, vezi şi * * * *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei, 1966, p. 128 şi p. 130; Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997, p. 124; Grigore Brâncuş, *Adjectivul. Gradele de comparaţie*, în Theodor Hristea (ed.), *Sinteze de limba română*, ediţia a treia revăzută şi din nou îmbogăţită, Bucureşti, Editura Albatros, 1984, p. 223; Niculina Iacob, *Morfologia limbii române*. Partea a II-a, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare”, 2006, p. 376; Gheorghe Pop, *Morfologia limbii române. Structuri şi sistem*, Cluj, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 1998, p. 65; Rodica Popescu, *Limba română contemporană. Morfologia adjectivului şi a verbului*, Tipografia Universităţii din Timişoara, 1987, p. 31 etc.

[3] Marina Rădulescu, *op. cit.*, p. 24, precizează că, în ceea ce priveşte gradul intensităţii maxime, nu trebuie înţeles „că superlativul absolut nu ar avea nicio legătură cu ideea de comparaţie, ci că în planul expresiei (gramaticale) superlativul absolut nu este însoţit de un complement de comparaţie exprimat explicit”, iar în studiul intitulat *Observaţii asupra unor puncte de vedere noi despre categoria comparaţiei*, p. 177, Gh. D. Trandafir arată următoarele: „Primul termen al comparaţiei este obligatoriu exprimat, iar al doilea se realizează, în general, în unele construcţii, numite *relative*, *relaţionale* sau *explicite* [subl. aut.] (comparativul şi superlativul) şi este subînţeles sau presupus în altele, numite *absolute* sau *implicite* [subl. aut.] (pozitivul şi variante ale comparativului şi superlativului, în special ale *superlativului absolut* [subl. aut.])”, insistând asupra existenţei „comparaţiei, explicite sau implicite, la toţi membrii categoriei” (*ibidem*, p. 181); vezi aceeaşi idee la Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Institutul European, Iaşi, 1999, p. 208: „De obicei, la superlativul absolut pozitiv comparaţia este implicită, ceea ce înseamnă că se exprimă doar primul termen”; cf. însă alte opinii la Valeria Guţu Romalo, *Adjectivul*, în idem et alii, *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, ediţie revizuită şi adăugită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985, p. 148: superlativul absolut „presupune aprecierea intensităţii calităţii [...], dar rămâne în afara comparaţiei”, sau la Dumitru Bejan, *Gramatica limbii române. Compendiu*, ediţia a II-a, Editura Echinox, Cluj, 1997, p. 85, unde se menţionează că la superlativul absolut „nu mai este vorba de o comparaţie cu doi termeni. Avem de-a face, de fapt, cu o noncomparaţie, ca la gradul pozitiv”.

[4] Pentru prezentarea variatelor mijloace sintetice sau analitice de redare a ideii de superlativ, vezi, de pildă, * * *, *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, p. 131-133; * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 161-164; Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *op. cit.*, p. 216-217; Mioara Avram, *op. cit.*, p. 124-127; Grigore Brâncuş, Manuela Saramandu, *Gramatica limbii române*, vol. I. *Morfologia*, Editura Atos, Bucureşti, [f.a.], p. 44-46; Rodica Popescu, *op. cit.*, p. 31-38; Gheorghe Pop, *op. cit.*, p. 66; Toma Măruţă, *Ideea de superlativ în limba română*, în „Limbă şi literatură”, I (1955), p. 188-212; Elena Dragoş, *Câteva procedee de exprimare a ideii de superlativ în limba română*, în „Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Series Philologica”, VIII

BDD-A6471 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

înlocuirea mărcilor uzate şi spre înnoirea continuă a modalităţilor de expresie, pentru a nuanţa mereu intensitatea deosebită a unor calităţi care-i surprind pe vorbitori şi pentru a „traduce" uimirea lor în faţa unor ipostaze impresionante ale vieţii, ale realităţii, ale experienţei umane în genere[1].

3. Lucrările de specialitate precizează, în unanimitate, că procedeul gramaticalizat de redare a superlativului absolut constă în asocierea adverbului *foarte* (substituibil, mai ales în limbajul popular, prin sinonimul *tare*) cu forma-tip (cea de pozitiv) a adjectivului. Întrucât, din cauza întrebuinţării lor repetate, morfemele „clasice" s-au abstractizat complet, în registrul colocvial, dar şi în stilul publicistic ori în cel beletristic, se recurge la altele, apte să ilustreze cât mai plastic amploarea diverselor stări afective[2]. Dintre acestea, o frecvenţă notabilă o cunoaşte construirea superlativului absolut pe baza pozitivului precedat de numeroase adverbe (cvasi)sinonime (multe dintre ele – neologisme provenite, prin conversiune, din adjective), al căror conţinut include nuanţa de intensitate[3]; ele prezintă diferite grade de expresivitate şi sunt legate de adjectivul la care se referă prin prepoziţia *de*[4]. În interiorul clasei, se disting câteva grupe semantice, susceptibile de permanentă îmbogăţire şi diversificare[5].

În atari situaţii, ideea de superlativ se datorează valenţelor expresive ale adverbului, purtător al unor seme care indică gradul maxim al unei cantităţi (*colosal*, *enorm*, *imens*, *infinit*), depăşirea unei anumite limite (*exagerat*, *excesiv*), îndepărtarea maximă faţă de un punct de

---

(1963), fasc. 2, p. 93-98 etc.; cf. şi Gh. Bulgăr, *O problemă de stilistică: locuţiuni şi expresii cu valoare de superlativ, construite cu denumiri ale părţilor corpului omenesc*, în „Limbă şi literatură", 1972, vol. IV, p. 583-588; Eugen Cîmpeanu, *Contribuţii la stilistica gradelor de comparaţie*, în „Cercetări de lingvistică", XI (1966), nr. 1, p. 77-89.

[1] Vezi Gh. Bulgăr, *op. cit.*, p. 588.

[2] În acest sens, în *Stilistica limbii române*, ediţie definitivă, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1975, p. 108, Iorgu Iordan arată că „impresia pe care o produce gradul cel mai înalt al unei calităţi este totdeauna puternică, şi de aceea subiectul vorbitor recurge în chip firesc la formula lingvistică corespunzătoare stării sale sufleteşti". Şi Georgeta Ciompec, *op. cit.*, p. 186, aminteşte despre „diversificarea stilistică a mijloacelor (gramaticale şi negramaticale) de exprimare a variaţiilor graduale, care opun, pe de o parte, limba literară, limbii populare, familiare, pe de altă parte, exprimarea standard, exprimării marcate de afectivitate".

[3] În *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, p. 237, s.v. *gradare*, Gabriela Pană Dindelegan precizează că asemenea adverbe sunt ele însele „purtătoare ale semnificaţiei graduale".

[4] În studiul intitulat *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică şi interpretare semantică*, apărut în „Studii şi cercetări lingvistice", XXXII (1981), nr. 6, p. 593-610, Gabriela Pană Dindelegan „detaliază structura sintactică a grupului, subliniindu-se specificul lui sintactic şi poziţia în sistemul sintactic al românei actuale"; autoarea „realizează interpretarea grupului din punctul de vedere al semanticii cuantificării şi dintr-o perspectivă pragmatică". Structura interesează „nu numai pentru ineditul legăturii sintactice şi pentru restricţiile de topică pe care le comportă, ci şi pentru specificul ei semantic, constând în încorporarea unei varietăţi de nuanţe şi de mijloace de cuantificare şi de modalizare" (idem, *ibidem*, p. 593). „Elementul comun, pentru această clasă numeroasă şi variată semantic, este prezenţa semelor graduale, fie dintr-o zonă a cantităţii, fie a calităţii, şi a semelor apreciative, care plasează toţi aceşti determinanţi într-un plan marcat stilistic, al afectivităţii, al emotivităţii" (*ibidem*, p. 597).

[5] Pentru clasificarea semantică a adverbelor utilizate în asemenea grupări, vezi * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 162-163; Mioara Avram, *op. cit.*, p. 125; cf. şi Valeria Guţu Romalo, *Adjectivul*, în idem et alii, *op. cit.*, p. 149: „Între componentele principale ale grupului se constată o anumită *selecţie semantică* [subl. aut.], care limitează într-o oarecare măsură posibilităţile de combinare [...]; se constată de asemeni (sic!) deosebiri privind *repartiţia stilistică* [subl. aut.] a adverbelor utilizate în exprimarea <intensităţii maxime>" (limbaj standard, vorbire populară, argou, registru colocvial etc.).

BDD-A6471 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

referință (*extrem*) sau al unor seme superlative din zona calității (*desăvârşit*, *extraordinar*, *fantastic*, *formidabil*)[1]; alteori, evaluarea intensității este corelată cu o reacție afectivă, iar adverbele respective introduc în enunț, concomitent cu sensul gramatical de superlativ, şi atitudinea apreciativă a vorbitorului (*admirabil*, *uimitor*, *uluitor*, *zăpăcitor*).

Există şi elemente care „nu conțin în matricea lor semantică aprecieri graduale şi cantitative, aparținând [...] zonei *pur calitative* [subl. aut.] [...]. Aprecierea graduală se realizează aici *indirect* [subl. aut.], determinantul adverbial devenind o consecință, pe plan semantic, a gradului în care este posedată calitatea (sau caracteristica) de către regent. [...] Acest tip de construcție apare, de preferință, în aspectul cult – scris al limbii, extinderea ei fiind de dată recentă şi limitându-se la critica literară şi beletristică”[2]. Este cazul unor structuri din poezia dorziană intitulată *Acasa mea* – un imn în registru minor dedicat sacralității din izbăvitoarea „Acasă” a eului liric, acolo unde spațiul şi timpul se circumscriu pe coordonatele singulare (şi etern durabile) ale rememorării: „Acasa mea, / ce grai *divin* / *de dulce şi fierbinte*, / ce lacrimi / şi fiori îmi vin / când mi te-aduc aminte!”[3]. Sintagma subliniată reia, sub forma unei posibile echivalențe a semnificațiilor, întregul mesaj din primul vers: „Acasa mea” (înțeleasă, în primul rând, în interiorul realității duhovniceşti) este, prin definiție, sinonimă cu *graiul* („cuvântul”, dar şi „felul de a vorbi”, „glasul” originilor, cu inimitabila lor chemare – a se vedea bine-cunoscuta zicală: „Nicăieri nu e ca *acasă*.”!) care are însuşirea de a fi *dulce* şi *fierbinte* (adică place, desfată, mângâie, alină şi alintă, dar, deopotrivă, îmbărbătează, dă vitalitate şi entuziasm) într-o asemenea manieră, încât devine *divin*, impregnat, în chip tainic, de lumina harului dumnezeiesc, proprie comunicării dintre om şi Creator; în atari momente de intimitate, rugăciunea – purtătoare sui generis a unui conglomerat inepuizabil de sensuri – are drept urmare, în mod firesc, pacea covârşitoare a sufletului mereu fascinat de perspectiva veşniciei.

O situație similară se întâlneşte în următorul fragment dintr-un poem dedicat Fecioarei Maria – model de smerenie şi de ascultare necondiționată a voii lui Dumnezeu: „Ca-n chipul tău, pe lume *unic* / *de umil şi de glorios*, / nici Suferința, nici Iertarea / nu strălucesc mai dureros”[4]. Şi această construcție se interpretează, contextual, astfel: chipul Maicii Domnului are calitatea de a fi *umil* şi *glorios* în aşa măsură, încât rămâne, ipso facto, unic pe acest pământ, neasemuit prin pietatea, dar şi prin strălucirea sa, impunând, în mod constant, profunda admirație a tuturor celor ce o slăvesc.

O serie de alte adverbe, provenind din forma negativă a unor verbe la supin (în construcții inversate), apropiate ca sens de precedentele, încorporează informații semantice care sugerează

[1] Gabriela Pană Dindelegan, *op. cit.*, p. 596-597, încadrează adverbele enumerate în categoria determinanților definiți de evaluare graduală superlativă, marcați semantic cantitativ-gradual.
[2] *Ibidem*, p. 598.
[3] Traian Dorz, *Acasa mea*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 90.
[4] Idem, *O, Maica Jertfei*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 100.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

că intensitatea maximă este o consecință a rarității (*nebănuit*, *negrăit*, *neînchipuit*, *nemaiauzit*, *nemaipomenit*, *nesfârşit*, *nespus* etc.). De exemplu, versurile: „Înțelepciunea lor e-un bun / *neprețuit de mare*, / ce-l lasă sufletul străbun / coloanei viitoare”[1] certifică faptul că mesajul transmis, peste veacuri, de strămoşii noştri, filozofia lor de viață (deloc perimată!) sunt de o importanță de-a dreptul covârşitoare, încât amprenta şi impactul lor asupra posterității dobândesc o valoare inestimabilă.

Indicarea indirectă a aprecierii graduale superlative, ca efect al gradului în care obiectul posedă însuşirea respectivă[2], poate fi sesizată şi într-un alt fragment din poemul închinat Fecioarei Maria: „În viața ta, cum nicio mamă / din lumea asta n-a avut, / e-o pace *negrăit de dulce* / şi-un zbucium *nepătruns de mut*”[3] – în care sintagmele subliniate relevă, în mod convingător, ideea că sentimentul plenar al păcii şi, în contrast cu aceasta, enigmatica frământare lăuntrică a Maicii lui Iisus, îndurerata-i jertfă (îngemănată cu sacrificiul suprem al Fiului său) nu pot fi nici măsurate, nici (mai cu seamă) înțelese pe deplin ori cuprinse în tiparul îngust al cuvintelor; aprecierea menționată apare deci „ca o consecință a imposibilității de <verbalizare>”[4] a impresiei de intensitate maximă. „Departe de a fi deprimant, acest sentiment dramatic – al <neîmplinirii> prin verb – este unul necesar şi, într-un anume sens, chiar întremător. Din tensiunea lui încolțeşte şi în arşița lui se pârguieşte făgăduința izbânzilor durabile ale *cuvântului poetic* [subl. aut.], menit să răzbată şi să răpună vremea”[5].

Uneori, din necesitatea de a amplifica nuanța de superlativ într-o sintagmă, autorul reia imediat termenul inițial, plasat însă la comparativul de superioritate şi precedat nemijlocit de un adverb intensiv (nelegat prin prepoziție) de tipul celor discutate anterior: „Căci oricât de grea-i suirea / şi-orice greu efort / ți-a smult, / ce-ți va însori privirea / va fi *mult*, / *nespus mai mult*!...”[6]. Utilizarea lui *nespus* în grupări de acest fel implică o semnificație de genul: „*tot mai mult*, aşa încât nu poate fi exprimat prin cuvinte, nu poate fi cântărit în vorbe”; în definitiv, încununarea biruinței în lupta cu împotrivirile sinelui şi cu vicisitudinile vieții este infinit mai de preț decât greutatea prăbuşirilor vremelnice, a stăruințelor şi a zbaterilor întru izbândirea unei lucrări vii, adevărate, înălțătoare.

[1] Idem, *Comori nemuritoare sunt*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 60.
[2] Vezi Gabriela Pană Dindelegan, *op. cit.*, p. 602.
[3] Traian Dorz, *O, Maica Jertfei*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 100.
[4] Valeria Guțu Romalo, *Adjectivul*, în idem et alii, *op. cit.*, p. 149.
[5] G. I. Tohăneanu, *Măiastra*, Reşița, Editura Timpul, 2000, p. 280-281; „neajungerea limbii cu totul mă desmântă” – scria I. Budai-Deleanu în *Prolog* la *Țiganiada* (vezi G. I. Tohăneanu, *Neajungerea limbii. Comentarii la „Țiganiada” de I. Budai-Deleanu*, Timişoara, Editura Universității de Vest, 2001, p. 9 ş.u.).
[6] Traian Dorz, *Spre-nțelegerea străbună*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 108.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

Adverbe precum *cumplit*, *groaznic*, *grozav*, *infernal*, *înfiorător*, *înfricoşător*, *îngrozitor*, *înspăimântător*, *jalnic*, *oribil*, *straşnic*, *teribil* etc.[1] („conținând seme gradual-calitative din zona <dezagreabilului>"[2], aşadar, desemnând, inițial, o emoție identică cu frica, groaza, teroarea, nebunia etc. sau cu ceva capabil să provoace această impresie) îşi pierd, prin întrebuințare frecventă şi uzură a sensului de bază, accepția proprie (legată de un semantism negativ) şi servesc pentru marcarea intensității maxime a însuşirilor exprimate de adjectivele pe care le precedă, în contexte aparținând registrului pozitiv (unde ele primesc o accepție favorabilă)[3]. În asemenea îmbinări (în care pot fi asociate nu numai elemente lexicale cu înțelesuri diferite, ci chiar antonime), se ajunge adesea la alăturări neaşteptate: „– Maestre, ceasu-acesta-i unic şi grav, / şi-*nfricoşat de sfânt*, / primeşte-ne şi ne-mpreună cu sensu-acestui legământ!"[4]. În secvența subliniată, ideea de superlativ absolut se exprimă indirect, sub forma unei consecințe a gradului intens în care obiectul posedă o caracteristică oarecum excepțională, ieşită din comun; ceasul de taină amintind de episodul biblic al părtăşiei şi al împărtăşirii cu pâine şi vin în Joia Patimilor, la Cina cea de Taină – moment culminant al unei misiuni divine şi, totodată, un nou început –, ca şi semnificația jertfei de sine din actul creației sunt străbătute de acel fior sacru şi devin, astfel, atât de demne de venerație, încât generează „teama sfântă" care, în concepția creştină, reprezintă începutul înțelepciunii (vezi pasajele biblice din *Psalmul* 110:10; *Pilde* 1:7; *Pilde* 9:10) şi, deopotrivă, temelia tuturor faptelor bune: ea implică recunoaşterea dreptății şi a neprihănirii lui Dumnezeu (în opoziție cu firea păcătoasă a omului), încrederea deplină în atotputernicia Sa, supunerea, reverența şi adorarea ce I se cuvin din partea celor credincioşi, având, totodată, drept punct final dragostea – legătura desăvârşirii (vezi *Coloseni* 3:14).

4. Alteori, întregul grup nominal cu centru substantival substituie un adjectiv la superlativul absolut. Ca urmare a transferului metaforic, superlativul cantității poate fi redat, în construcții expresive, printr-un substantiv colectiv (cu formă de singular), indicând „o pluralitate

[1] După cum se observă, unele adverbe de proveniență adjectivală din această zonă sunt derivate de la verbe de atitudine subiectivă – o clasă omogenă sintactic şi semantic (inclusiv exemplul discutat de noi, mai jos, conține un supin adverbializat). „Tipul de structură este *deschis* [subl. aut.]", multe alte elemente de tip apreciativ „din aceeaşi clasă sintactico-semantică fiind apte de a apărea într-o organizare sintactică identică" (Gabriela Pană Dindelegan, *op. cit.*, p. 599).

[2] *Ibidem*, p. 597; pentru această problemă, vezi şi J. Byck, *„Désagréable" comme moyen de renforcement*, în „Bulletin linguistique", V (1937), p. 43-55; Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, p. 108-109; * * * *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută şi adăugită, p. 131-132; * * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 162; Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *op. cit.*, p. 408; Grigore Brâncuş, Manuela Saramandu, *op. cit.*, p. 45-46; Valeria Guțu Romalo, *Adjectivul*, în idem et alii, *op. cit.*, p. 149.

[3] În atari situații, „se reține numai sensul intensiv care, din depreciativ, devine laudativ" (Grigore Brâncuş, Manuela Saramandu, *op. cit.*, p. 46); vezi şi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, p. 108: „Desigur că se va fi zis aşa mai întâi despre însuşiri socotite primejdioase pentru oameni, adică despre defecte. Pe urmă s-a extins procedeul şi la calitățile propriu-zise, trecându-se cu vederea elementul oarecum practic sau moral şi luându-se în considerare numai dimensiunile, cantitatea, intensitatea etc. însuşirii".

[4] Traian Dorz, *La Masa asta a Tăcerii*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 52.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

de obiecte identice”[1], după cum se poate observa în fragmentul de mai jos, dedicat mirificului din peisajele montane: „Stai acolo singur, seara, sus, pe câte-un vârf ceresc, / să te afle-acolo *roiul stelelor* ce se ivesc”[2]. Sintagma aminteşte de „roiurile de stele”[3] din nuvela eminesciană *Sărmanul Dionis* şi concentrează o perifrază de genul: „*foarte multe* stele care apar pe cer, din ce în ce mai des, la lăsarea serii, dând senzația de continuă mişcare”; în aceste structuri metaforice (care au fost cândva comparații), însuşirea augmentată e presupusă, subînțelegându-se adjectivul *mult* („*atât de multe* stele, *ca un roi*”). Aceeaşi situație se întâlneşte în creația lirică intitulată *Îți mulțumesc că mi-ai venit* – o poezie consacrată clipelor încărcate de mister ale rugăciunii intime, în care strălucirea divină inundă ființa, pregătind-o pentru sărbătoarea îndelung aşteptatei Cununii cu Mirele Iisus: „[...] *al îngerilor* dulce *roi* / cântând ne va petrece-apoi / până intrăm Acasă”[4], ori în următoarele versuri de factură melancolică, selectate dintr-un poem al aducerilor aminte, dar şi al unui posibil traseu inițiatic, la capătul căruia infuzia de lumină declanşează nebănuite armonii sacre, desprinse dintr-un alt tărâm: „Toate zările trecute / s-au făcut un tânăr vis / şi cu el în brațe-mi trece / îngerul cu zbor deschis, / legănând spre veşnicie / două crengi în drag salut / şi-mpletind în *roi de raze* / imnul sfânt de-abia-nceput...”[5] (construcția subliniată îşi găseşte corespondențe în basmul cult *Făt-Frumos din lacrimă* – „roi de raze”[6]). De remarcat, în treacăt, faptul că diversele structuri care conțin un substantiv (singur sau urmat de determinări) şi care – fără a fi forme propriu-zise, gramaticalizate, ale superlativului absolut – sunt echivalente cu conținutul acestuia caracterizează, prin excelență, vorbirea populară şi familiară, de unde au fost preluate în literatură[7].

5. Printre procedeele de care dispune româna spre a ilustra gradul maxim al intensității, se numără şi formarea cuvintelor prin derivare cu afixele superlative; în acest sens, lucrările de specialitate menționează câteva prefixe vechi (*prea-*, *răz-*, *stră-*) şi neologice (*arhi-*, *extra-*, *hiper-*, *super-*, *supra-*, *ultra-*)[8]. În versurile din volumul *Locurile noastre sfinte*, am identificat

[1] Elena Dragoş, *op. cit.*, p. 95; pentru această problemă, vezi şi * * * *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută şi adăugită, p. 132; Rodica Popescu, *op. cit.*, p. 33.
[2] Traian Dorz, *De n-ai fost pe Retezatul*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 23.
[3] Mihai Eminescu, *Proză literară*. Ediție îngrijită de Eugen Simion şi Flora Şuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1964, p. 50.
[4] Traian Dorz, *Îți mulțumesc că mi-ai venit*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 92.
[5] Idem, *La cei Douăzeci de Ani*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 109.
[6] Mihai Eminescu, *op. cit.*, p. 23.
[7] Pentru a exprima ideea de intensitate maximă în vecinătatea unui regent nominal, se pot întrebuința şi „mărci lexicale realizate ca substantive adverbializate, care fac parte din expresii cvasifixe” (Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *op. cit.*, p. 217), generând figuri de stil situate la granița dintre comparație şi metaforă (vezi Dumitru Irimia, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1986, p. 38). De exemplu, în versurile: „Plug cu boi / în *brazde râu* / ne-a dat holde până-n brâu / şi-a ținut țara de grâu” (Traian Dorz, *Nemurirea...*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 32), asocierea nominalului adverbializat *râu* cu substantivul *brazde*, într-o structură la origine comparativă („*brazde multe* [care curg] *ca un râu*, creând impresia de unduire continuă, similară valurilor”), facilitează amplificarea valențelor expresive în imagini artistice inedite.
[8] În studiul intitulat *Prefixele superlative în limba română*, apărut în * * * *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck, Bucureşti, Editura Academiei,

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

derivate cu iz arhaic construite cu prefixul *prea-*[1] şi utilizate cu rolul de a reda mai sugestiv ideea de superlativ absolut[2], altfel spus, intensificarea – până la exagerare – a însuşirii respective: „Cerul nostru *preafrumos* / ce ne ceri martirii, / dă-ne mai mărinimos / alți eroi iubirii”[3] (adjectivul subliniat apare ca determinant al unui nominal ce desemnează Împărăția Luminii şi a Adevărului Suprem, lăcaşul de unde Divinitatea Îşi veghează providențial întreaga creație); „Tatăl nostru *Preaiubit*”[4] (cu referire la nemărginita dragoste a celor credincioşi față de Dumnezeu-Tatăl); „*preacuratele*-ți priviri”[5] (un epitet conferit, prin metonimie, seninătății şi inocenței de esență divină din ochii Fecioarei Maria, căreia – în rugăciuni, acatiste, colinde, pricesne religioase – i se spune frecvent, cu un singur termen, *Preacurata*).

De semnalat şi întrebuințarea lui *prea* adverbial (încadrat de unii cercetători în categoria mărcilor „clasice” ori a celor arhaice de superlativ absolut) într-o construcție ce evidențiază intensitatea depăşită, excesivă[6]; secvența lirică este dedicată „locurilor sfinte” din Alba Iulia şi incontestabilelor dovezi despre martiriul lui Horea, Cloşca şi Crişan – trei eroi emblematici pentru asupririle pe care neamul românesc le-a îndurat veacuri de-a rândul, dar şi exponenți ai spiritului de sacrificiu al înaintaşilor noştri pentru afirmarea conştiinței naționale, pentru dreptate şi libertate: „[...] priviți cum vin martirii / către jertfa lor slăvită, / lanțurile-abia târându-şi / spre Golgota rânduită / mântuirii-acestei nații / *prea-ndelung* / nedreptățită!”[7].

1959, p. 29-50, Rodica Ocheşeanu arată că folosirea unor asemenea afixe „răspunde necesității de a reda cât mai expresiv impresiile pe care le produce asupra oamenilor o calitate oarecare” (*ibidem*, p. 48).

[1] Cf. * * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 164: „Procedeul se situează la limita dintre morfologie şi vocabular. Derivatele [...] respective nu sunt însă forme de superlativ ale cuvântului de bază, ci reprezintă cuvinte noi, a căror semnificație cuprinde trăsătura <superlativ>” şi care sunt înregistrate ca atare în dicționare (vezi aceeaşi idee la Mioara Avram, *op. cit.*, p. 125).

[2] Prefixul *prea-* apare frecvent cu această funcție în limba veche a primelor texte româneşti, marcând mai expresiv treapta extremă a unei calități, adică faptul că s-a trecut dincolo de limita obişnuită a acesteia. Derivatele cu *prea-* sunt, în special, adjective (adesea substantivizate): *preabun*, *preacinstit*, *preacucernic*, *preacurat*, *preacuvios*, *preafericit*, *preaiubit*, *preaînalt*, *preaînălțat*, *preaînțelept*, *prealăudat*, *prealuminat*, *preamilostiv*, *preaplecat*, *preaputernic*, *preasfânt*, *preaslăvit* etc. Deşi a fost, în trecut, un prefix foarte productiv, *prea-* se întrebuințează rar (cu caracter livresc) în româna contemporană şi se întâlneşte în derivate specifice mai ales terminologiei bisericeşti, ca atribute date preoților sau călugărilor, ca epitete (de obicei, în vocativ) conferite Maicii Domnului sau unor sfinți; asemenea formații circulă şi în diferite producții populare (cum sunt, de pildă, basmele), în stilul arhaizant al literaturii artistice (vezi, în romanele istorice, titlurile date unor împărați sau unor domnitori) şi în limbajul poetic. Pentru aspecte privind originea controversată a prefixului românesc *prea-* şi pentru prezentarea detaliată a situațiilor în care se utilizează acesta, vezi I. Rizescu, *Prefixul **pre-** în limba română*, în * * * *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, p. 5-16; Rodica Ocheşeanu, *Prefixele superlative în limba română*, în * * * *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, în special p. 32-36; I. Rizescu, *Pre- (pri-, pră-, pe-), prea-*, în * * * *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele*. Redactori responsabili: Al. Graur şi Mioara Avram, Bucureşti, Editura Academiei, 1978, p. 192-198.

[3] Traian Dorz, *Jertfă de la Vladimiri*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 27.

[4] Idem, *Îți mulțumesc că mi-ai venit*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 92; într-o altă variantă a poeziei, apărută în idem, *Cântarea Biruinței*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007, p. 103, fragmentul citat arată astfel: „Tatăl nostru *Cel Iubit*” (adjectivul subliniat este însoțit, de data aceasta, de morfemul *cel*, ca „marcă suplimentară de individualizare” – * * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 246).

[5] Traian Dorz, *O, Maica Jertfei*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 100.

[6] Vezi * * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 161; Dumitru Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Numele şi pronumele. Adverbul*, p. 108.

[7] Traian Dorz, *Dacă n-ați fost la Cetatea*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 44.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

6. După cum se observă, în poeziile din cartea intitulată *Locurile noastre sfinte*, întrebuințarea (cu intenții stilistice) a variatelor procedee de exprimare a gradelor de comparație, în speță a superlativului absolut (mijloace care depăşesc, uneori, limitele nivelului morfosintactic), generează asocieri surprinzătoare prin originalitatea lor, contribuind la dezvoltarea expresivității acestor creații lirice. Pe de altă parte, antrenarea unor adjective în opozițiile de intensitate naşte imagini artistice cu un potențial afectiv remarcabil, al căror efect mizează pe organizarea inedită a elementelor extrase din materialul lexical şi din sistemul gramatical al limbii comune; de altfel, se ştie că „un scriitor nu creează cuvinte, ci face apel la cele existente, dar le foloseşte în îmbinări noi, le exploatează virtualitățile ascunse şi le conferă astfel valori noi”[1].

Dacă „mesajul poeziei mistico-religioase este existența întru mântuire”[2], atunci, cu certitudine, abordările posibile ale unui asemenea tip de text literar nu trebuie să ignore analiza gramaticală, întregită de cea stilistică. Tocmai acest lucru am încercat să-l semnalăm, selectând, din poeziile incluse în volumul menționat, fragmente ce evidențiază valențele conotative ale gradelor de comparație în construcții prin intermediul cărora autorul izbuteşte să contureze un adevărat periplu al restituirilor necesare, conceput într-o viziune proprie, impregnată de o deosebită forță sugestivă, ca o posibilă „carte de vizită” a reperelor sacre, morale şi culturale cu care spiritul românesc vine la întâlnirea cu civilizațiile lumii. Într-adevăr, lirica dorziană în ansamblu (iar cartea de față nu constituie o excepție) îşi înscrie mesajul vizionar – în mod explicit sau indirect – pe aceste coordonate perene, centrându-se pe aspectele generale sau particulare ale relației omului cu Dumnezeu, cu toate implicațiile ei, inclusiv în viața cotidiană ori în perspectiva nemuririi: „Un dor de veşnicie / mă-ncearcă-atunci arzând, / şi-aşa de grea-mi devine / povara firii mele / când fiecare-ntoarce Acasă / aprinzând / la geamul unei lacrimi / lumina unei stele...”[3]; cu alte cuvinte, „Nemurirea, / de când ştim, / ne-am trezit că ne-o suim / rost cinstit să-nveşnicim”[4].

BIBLIOGRAFIE

ASANDEI CĂSUȚĂ, Ana, *Percepția semnificațiilor*, în „Oastea Domnului”, XIX (2010), nr. 9, p. 10-12.

AVRAM Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.

BEG, Ioan, *Traian Dorz, la capăt de călătorie*, [Editura „Traian Dorz”], [Simeria], [f.a.].

[1] Ştefan Munteanu, *Studii de lingvistică şi stilistică*, Piteşti, Editura Pygmalion, 1998, p. 132.
[2] Eugen Dorcescu, *Poezia mistico-religioasă. Structură şi interpretare*, în „Reflex”, VII (2006), nr. 7-8-9, p. 42.
[3] Traian Dorz, *Îmi place câteodată*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 81.
[4] Idem, *Nemurirea...*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 32.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

BEJAN, Dumitru, *Gramatica limbii române. Compendiu*, ediția a II-a, Cluj, Editura Echinox, 1997.

BERCEANU, Barbu B., *Sistemul gramatical al limbii române (reconsiderare)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1971.

BIDU-VRĂNCEANU, Angela/ CĂLĂRAŞU, Cristina/ IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana/ MANCAŞ, Mihaela/ PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, ediția a II-a, [Bucureşti], Editura Nemira, 2005.

BRÂNCUŞ, Grigore/ SARAMANDU, Manuela, *Gramatica limbii române*, vol. I. *Morfologia*, Bucureşti, Editura Atos, [f.a.].

BULGĂR, Gh., *O problemă de stilistică: locuțiuni şi expresii cu valoare de superlativ, construite cu denumiri ale părților corpului omenesc*, în „Limbă şi literatură", 1972, vol. IV, p. 583-588.

BYCK, J., *„Désagréable" comme moyen de renforcement*, în „Bulletin linguistique", V (1937), p. 43-55.

CIOMPEC, Georgeta, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985.

CIOMPEC, Georgeta/ DOMINTE, Constantin/ FORĂSCU, Narcisa/GUȚU ROMALO, Valeria/ VASILIU, Emanuel, sub coordonarea acad. Ion COTEANU, *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, ediție revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985.

CÎMPEANU, Eugen, *Contribuții la stilistica gradelor de comparație*, în „Cercetări de lingvistică", XI (1966), nr. 1, p. 77-89.

DIMITRIU, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Iaşi, Institutul European, 1999.

DORCESCU, Eugen, *Poezia mistico-religioasă. Structură şi interpretare*, în „Reflex", VII (2006), nr. 7-8-9, p. 38- 42.

DORZ, Traian, *Cântarea Biruinței*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului", 2007.

DORZ, Traian, *Din cele mai frumoase poezii*, Simeria,Editura „Traian Dorz", 2004.

DORZ, Traian, *Din pragul veşniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului", 1999.

DORZ, Traian, *Hristos, mărturia mea*, Simeria, Editura „Traian Dorz", 1993.

DORZ, Traian, *Locurile noastre sfinte*, ediția a II-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului", 2010.

DRAGOŞ, Elena, *Câteva procedee de exprimare a ideii de superlativ în limba română*, în „Studia Universitatis Babeş Bolyai. Series Philologica", VIII (1963), fasc. 2, p. 93-98.

EMINESCU , Mihai, *Proză literară*. Ediție îngrijită de Eugen Simion şi Flora Şuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964.

* * * *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele*, de Mioara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Ficşinescu, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, I. Rizescu, Laura Vasiliu. Redactori responsabili: Al. Graur şi Mioara Avram, Bucureşti, Editura Academiei, 1978.

* * * *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei, 1966.

* * * *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

HOARȚĂ Cărăuşu, Luminița, *Probleme de morfologie a limbii române*, Iaşi, Editura Cermi, 2001.

HRISTEA, Theodor (ed.), *Sinteze de limba română*, ediția a treia revăzută şi din nou îmbogățită, Bucureşti, Editura Albatros, 1984.

IACOB, Niculina, *Morfologia limbii române*. Partea I, Suceava, Editura Universității „Ştefan cel Mare", 2002.

IACOB, Niculina, *Morfologia limbii române*. Partea a II-a, Suceava, Editura Universității „Ştefan cel Mare", 2006.

IORDAN, Iorgu, *Limba română contemporană*, [ediția a II-a], Bucureşti, Editura Ministerului Învățământului, 1956.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)

IORDAN, Iorgu, *Stilistica limbii române*, ediție definitivă, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1975.

IORDAN, Iorgu/GUȚU ROMALO, Valeria/ NICULESCU, Alexandru, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1967.

IORDAN, Iorgu/ROBU, Vladimir, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

IRIMIA, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997.

IRIMIA, Dumitru, *Structura gramaticală a limbii române. Numele şi pronumele. Adverbul*, Iaşi, Editura Junimea, 1987.

IRIMIA, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1986.

MANOLIU, Marcela, *Asupra categoriei comparației din limba română*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XIII (1962), nr. 2, p. 201-214.

MĂRUȚĂ, Toma, *Ideea de superlativ în limba română*, în „Limbă şi literatură", I (1955), p. 188-212.

MUNTEANU, Ştefan, *Studii de lingvistică şi stilistică*, Piteşti, Editura Pygmalion, 1998.

OCHEȘEANU, Rodica, *Prefixele superlative în limba română*, în * * *, *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 29-50.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, *Structura adverb + **de** + adjectiv (sau adverb): descriere sintactică şi interpretare semantică*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXXII (1981), nr. 6, p. 593-610.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (ed.), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

POP, Gheorghe, *Morfologia limbii române. Structuri şi sistem*, Cluj, Editura Casa Cărții de Ştiință, 1998.

POPESCU, Rodica, *Limba română contemporană. Morfologia adjectivului şi a verbului*, Tipografia Universității din Timişoara, 1987.

RĂDULESCU, Marina, *Despre categoria comparației în limba română*, în „Limba română", XXXVI (1987), nr. 1, p. 14-28.

RIZESCU, I., *Prefixul **pre-** în limba română*, în * * *, *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 5-16.

TOHĂNEANU, G. I., *Măiastra*, Editura Timpul, Reşița, 2000.

TOHĂNEANU, G. I., *Neajungerea limbii. Comentarii la „Țiganiada" de I. Budai-Deleanu*, Timişoara, Editura Universității de Vest, 2001.

TRANDAFIR, Gh. D., *Aspecte controversate ale categoriei comparației în româna contemporană*, în „Limba română", XXVI (1977), nr. 1, p. 23-32.

TRANDAFIR,, Gh. D., *Observații asupra unor puncte de vedere noi despre categoria comparației*, în „Limba română", XXXVII (1988), nr. 2, p. 171-181.

TRANDAFIR, Gh. D., *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1982.

BDD-A6471 © 2011 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:49:49 UTC)